In 2011, the site of the old officina was also excavated on the grounds of Kurtuvėnai Manor. The goal was to identify the building's location and determine its approximate dimensions. To this end, a cruciform, 1 m wide, 55 x 28 m trench was excavated. A 51 x 16 m stone foundation (Fig. 8) was discovered and, near its side, also a large quantity of clay, panel and cornice (*Gesimskacheln*) stove tiles (Fig. 10), a tin spoon (Fig. 9), a commercial seal, porcelain and faience vessel sherds, nails, window glass, and many animal bones.

Audronė Šapaitė

Pakruojo dvaro sodyba

2011 m. rugpjūčio mėnesį buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai Pakruojo dvaro sodybos (UK 364) teritorijoje, ūkiniame kieme. Pakruojo dvaro sodyba yra Pakruojo kaime, esančiame greta Pakruojo miesto (Pakruojo r.). Dvaras vienas didžiausių Lietuvoje, užima 48,2 ha plotą. Ūkinis kiemas yra į PV nuo centrinių rūmų pastato, apribotas ūkinės paskirties pastatų.

Pirmieji žinomi dvaro savininkai buvo didikai Zabielos, po jų – grafai Miunsteriai. Dabartinis pastatų ansamblis pradėtas kurti XVIII a. pabaigoje barono Vilhelmo fon Ropo iniciatyva ir lėšomis. Dauguma dvaro pastatų baigta statyti XIX a. 2–3 dešimtmečiais, tačiau ansamblio plėtimas, nekeičiant stilistinio vieningumo, tęsėsi iki 1890 m. Išlikę 43 dvaro laikotarpio statiniai ar jų liekanos, želdynai (parkas), vandenys (Kruojos upelis, užtvenktoji dalis).

Pakruojo dvaro sodyba pastaraisiais metais nemažai tyrinėta. 2006 ir 2009 m. tyrimų metu fiksuotas tik XX a. sluoksnis. 2008 m. tyrimų metu (vadovė Neringa Narvilaitė) nustatyta senosios dvarvietės vieta ir aptiktos senosios kapinės (*ATL 2008 metais*, Vilnius, 2009, p. 224–227). 2009 m. atlikti archeologiniai tyrimai (vadovė Ilona Vaškevičiūtė) nutolusios nuo centrinių rūmų ir ūkinio kiemo kalvės aplinkoje.

Iš vietinių gyventojų gauta papildoma informacija apie senąsias kapines ūkinio kiemo svirnų vietoje. Pakruojietis, dalyvavęs ekspedicijoje, pasakojo iš močiutės girdėjęs, kad maždaug prieš 20 metų svirno remonto metu tvarkant lubas, atlupus lentas tuščioje ertmėje rasta žmonių kaulų. Juos susirinko atvažiavę iš Vilniaus mokslininkai. Tikslesnių žinių pateikėjas neturėjo, močiutė jau buvo mirusi. Pasiteiravus prof. Rimanto Jankausko (VU MF), šio fakto jis neprisiminė, tuo laikotarpiu nefiksuota, iš kur būdavo vežama antropologinė medžiaga tyrimams.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Pakruojo dvaro sodybos teritorijoje metu buvo iškasta 20 1–4 m^2 dydžio šurfų (1 pav.), ištirtas 45 m^2 bendras plotas. Aštuoniuose šurfuose archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

Septyniuose šurfuose fiksuotas XVIII a. pabaigos – XIX a. fon Ropų valdymo laikų dvaro kultūrinis sluoksnis. Tvarto (36 pastatas pagal KPD registro sąrašą) vidiniame kieme, prie rampos, šurfuose 14 ir 17 iškart po velėna 8–10 cm gylyje atsidengė lygus iš netašytų akmenų sudėtas grindinys (2 pav.). Akmenys nuo 6x8x? cm iki 16x18x? cm dydžio. Tarpeliuose tarp akmenų kai kur buvo smulkių (2x1x? cm ir panašaus dydžio) akmenukų, pasitaikė nedidelių plytgaliukų. Dalis jo buvo suardyta vėlyvesnės ūkinės veiklos.

Prie arklidžių (34 pastatas), šurfe 15 po velėna atidengtas toks pat grindinys. Tarpelyje

1 pav. Šurfų situacijos planas: 1 – šurfai su XVII a. kultūriniu sluoksniu; 2 – šurfai su XIX a. akmenų grindiniais; 3 – šurfai be archeologiškai vertingo sluoksnio; 4 – vietos, kur 2008 m. fiksuotos kapų duobės; 5 – apytikslė kaukolės radimo vieta; 6 – šurfai su kapų duobėmis; 7 – šurfai su pavieniais žmonių kaulais; 8 – spėjamos senkapio ribos. A. Šapaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the test pits: 1 – test pits with 17th-century cultural layer; 2 – test pits with 19th-century stone paving; 3 – test pits with no valuable cultural layer; 4 – in 2008 unearthed grave pits; 5 – findspot of the skull; 6 – test pits with grave pits; 7 – test pits with isolated human bones; 8 – suspected boundaries of the old cemetery.

tarp akmenų rasta kaltinė vinis, geležinė saga. Akmenys buvo sudėti vertikaliai, jų aukštis yra didžiausias dydis, lyginant su ilgiu ir pločiu. Grindinio apatinė riba buvo 18–22 cm gylyje. Po 12–13 cm storio smulkaus pilko žvyro tarpsluoksnio 30–35 cm gylyje prasidėjo antras grindinys. Lyginant su pirmuoju, jis netvarkingas, akmenys smulkesni (12x10x 10 cm ir panašaus dydžio), kartu su akmenimis naudotos ir raudonų plytų nuolaužos (15x6x? cm).

Prie svirno (33 pastatas), šurfe 13 1,25 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus atkasta akmenų krūsnis. Akmenys buvo surišti (apipilti?) minkštu pilkai rusvu kalkiniu skiediniu. Jie 40x45x20, 30x25x17 cm ir panašaus dydžio, sukrauti keliais sluoksniais. Virš akmenų buvo koklių (3 pav.) ir keramikos šukių, plytgalių ir žmonių kaulų. Akmenų krūva išsidėsčiusi 1,35x1,35 m dydžio plote. Ji greičiausiai susijusi su svirno statymo darbais.

Dviejose vietose aptiktas ankstyvesnis nei XIX a. sluoksnis. Už 30 m į ŠR nuo pieninės (27 pastatas), šurfe 1 ir už 2 m į PV nuo 30 pastato, šurfe 3 aptiktas 75–110 cm storio XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis be archeologinių struktūrų. Jis prasideda 20–30 cm gylyje. Sluoksnyje rastas vienas žaliai glazūruoto

2 pav. Šurfas 14, atkastas prie tvarto buvęs akmenų grindinys. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 2. The stone paving that had been laid near the stable and was unearthed in test pit 14.

3 pav. Fon Ropų valdymo laikotarpio (XVIII a. pabaiga – XIX a.) koklis–karūnėlė iš šurfo 13. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 3. The 'crest' stove tile (Bekrönungskachel) from the period of von Ropp's control (late 18th–19th centuries) that was found in test pit 13.

koklio fasadinės plokštės, puoštos geometriniu ornamentu, fragmentas, nedaug smulkių kaimiškos keramikos šukelių, kelios žaliai ir rudai glazūruotos šukelės, patinos sluoksniu padengto stiklo šukelė, gyvulių kaulų, smulkių raudonų plytų nuolaužų, kaltinė vinis, pasitaikė angliukų. Radiniai surinkti viršutinėje sluoksnio dalyje, apatinėje, šviesesnėje dalyje, jų mažėjo. Šurfe 3 1,07 m gylyje keliose vietose buvo angliukų sankaupos. Jokių pastatų ar kitų archeologijos objektų šiame sluoksnyje neužfiksuota.

Žaliai glazūruotas koklis datuojamas XVII a., kitos šukelės apima platų laikotarpį, charakteringų XIX–XX a. radinių sluoksnyje nebuvo. Taigi, jis greičiausiai susiformavo XVII–XVIII a., iki prasidedant dvarininkų fon Ropų statyboms Pakruojo dvare XVIII a. pabaigoje. Šią prielaidą patvirtina ir faktas, kad netoli nuo šurfo 1 vietos 2008 m. tyrinėjimų metu tarp dvaro rūmų pastato ir ūkinio kiemo, arčiau Kruojos upės buvo aptikta XVI–XVII a. radinių ir pastato liekanos – ankstyvojo Pakruojo dvaro laikotarpio kultūrinis sluoksnis.

Šurfuose 8 ir 9 prie svirnų (32 ir 33 pastatai) atidengtos kapų duobės. Šurfuose 4, 8, 9, 13 rasta pavienių žmogaus kaulų. Kapų duobės išryškėjo 75–80 cm gylyje. Kapai nebuvo atidenginėjami, jie vėl užkasti. Pagal 2008 m. archeologinių tyrimų duomenis, palaidojimai datuojami II tūkst. antrąja puse.

Archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2011 m. metu Pakruojo dvaro sodybos teritorijoje, be XVIII a. pabaigos – XIX a. fon Ropų statyto dvaro kultūrinio sluoksnio su grindiniais, fiksuotas XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis ir palaidojimų vietos. Kultūrinio sluoksnio storis nuo 43 cm iki 1,9 m.

Radiniai perduoti Pakruojo krašto muziejui „Žiemgala".

The Grounds of Pakruojis Manor

In 2011, a field evaluation was conducted in the work yard on the grounds of Pakruojis Manor (N Lithuania), which, at 48.2 ha, is one of the biggest in Lithuania. The present-day building complex began to be created in the late 18th century by Baron Wilhelm von Ropp. 20 1–4 m^2 test pits (Fig. 1) (a total of 45 m^2) were excavated. The cultural layer was from 43 cm to 1.9 m thick.

Eight test pits contained no valuable cultural layer. A manor cultural layer from the period of von Ropp's control during the late 18th–19th centuries was recorded in seven. Undressed stone paving was unearthed in two (Fig. 2), on top of which was found a 'crest' stove tile (*Bekrönungskachel*) (Fig. 3). A stone cairn, probably connected with the construction of a barn, was unearthed in one test pit at a depth of 1.25 m from the present-day ground's surface. A 75–110 cm thick, 17th–18th-century cultural layer without archaeological structures was discovered in two. It began at a depth of 20–30 cm and contained a green glazed 17th-century stove tile, the other sherds in it encompassing a broad period.

Grave pits were unearthed near the barns (buildings 32 and 33) in test pits 8 and 9. Isolated human bones were found in test pits 4, 8, 9, and 13. The top of the grave pits were found at a depth of 75–80 cm. According to the 2008 excavation data, the burials date to the second half of the 2nd millennium.

Simona Širvydaitė

Sapiegų rezidencija Antakalnyje

Sapiegų barokinių rezidencinių rūmų ir vienuolyno ansamblis Vilniuje, Antakalnyje pradėtas kurti XVII a. pabaigoje LDK valstybės ir karo veikėjo Kazimiero Jono Sapiegos (1637–1720) lėšomis. Jis baigtas kurti XVIII a. pirmame ketvirtyje. Mediniai Sapiegų rūmai šioje vietoje stovėjo jau XVII a. pradžioje. 1633 m. per pobūvį Venecijos pasiuntinių garbei čia mirė Leonas Sapiega (1557–1633). 1809 m. rūmuose atidaryta ligoninė, pastatas pertvarkytas pagal architekto Žozefo Pusjė projektą. Penktasis ligoninės pastatas pastatytas XX a. pradžioje, XX a. 7 dešimtmetyje dešinėje pusėje pristatytas priestatas.

Pirmi archeologiniai tyrinėjimai rūmų aplinkoje buvo atlikti 1994 m. (*LIIR*, f. 1, b. 2300). 2000 m. žvalgomieji tyrinėjimai atlikti Trinitorių vienuolyno teritorijoje (Antakalnio g. 27) (*ATL 2000 metais*, Vilnius, 2002, p. 265). 2004–2006 m. vykdyti žvalgymai Sapiegų rezidencijos parko teritorijoje (vadovas Linas Girlevičius). Sapiegų parko R dalyje vertingų kultūrinio sluoksnio horizontų ar archeologinių radinių žvalgytose vietose neaptikta.

2007 m. L. Girlevičius atliko archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus Sapiegų rūmų ir parko aplinkoje (*ATL 2007 metais*, Vilnius, 2007, p. 244–248). Jų metu dalinai atkastos barokinio parko pagrindinę dalį iš Š ir R ribojusios mūrinės parko tvoros liekanos,